بسم الله الرحمن الرحیم

دادرسی حمایتی بزه دیده ، شاکی

تالیف

یعقوب سیفی علمی

محمد جوادی علمی

انتشارات قانون‌یار

۱۳۹۶

سرشناسه	:	سیفی علمی، یعقوب، ۱۳۶۷ -
عنوان و نام پدیدآور	:	دادرسی حمایتی بزه‌دیده، شاکی/ تالیف یعقوب سیفی‌علمی، محمد جوادی‌علمی.
مشخصات نشر	:	تهران: انتشارات قانون یار، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	:	۱۲۶ ص.
شابک	:	978-600-8077-67-1
وضعیت فهرست نویسی	:	فیپا
یادداشت	:	کتابنامه.
موضوع	:	قربانیان جرم و جنایت -- حمایت -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	:	Victims of crimes -- Protection -- Law and legislation -- Iran
موضوع	:	قربانیان جرم و جنایت -- وضع حقوقی و قوانین -- ایران
موضوع	:	Victims of crimes -- Legal status, laws, etc. -- Iran
موضوع	:	قربانیان جرم و جنایت -- حمایت
موضوع	:	Victims of crimes -- Protection
موضوع	:	آیین دادرسی جزایی -- ایران
موضوع	:	Criminal procedure -- Iran
شناسه افزوده	:	جوادی علمی، محمد، ۱۳۶۸ -
رده بندی کنگره	:	KMH۴۸۵۵/۲د۹س ۱۳۹۵
رده بندی دیویی	:	۷۷۰۹۵۵/۳۶۲
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۶۲۵۳۶۱

انتشارات قانون یار

دادرسی حمایتی بزه دیده ، شاکی

تألیف: یعقوب سیفی علمی- محمد جوادی علمی

ناشر: قانون یار

ناظرفنی: محسن فاضلی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۶

شمارگان: ۵۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

شابک:978-600-8077-67-1

مرکز پخش: تهران، میدان انقلاب، خ منیری جاوید، پلاک ۹۲

تلفن: ۶۶۹۷۳۹۶۰ کتابفروشی رسولی(چراغ دانش سابق)

فهرست مطالب

پیشگفتار ۹

مقدمه ۱۱

فصل اول ۱۳

مبانی نظری ۱۳

مبحث اول : تاریخچه ۱۵

گفتار اول : جایگاه شاکی دردوره ی جنگ های خصوصی ۲۰

گفتار دوم : جایگاه شاکی دردوره دادگستری عمومی ۲۱

گفتار سوم : جایگاه شاکی در دوره ی دادگستری قدیم و معاصر ۲۳

مبحث دوم : تبیین مفاهیم واژگان ۲۵

گفتار اول : مفاهیم اصلی ۲۵

بند اول : تبیین مفهوم بزه دیده ۲۵

بند دوم : معنای اصطلاحی ۲۷

گفتار دوم : مفاهیم مرتبط ۲۷

بند اول : شرایط شاکی و شکایت ۲۷

گفتار سوم : مقایسه شاکی با اصطلاحات مشابه ۳۱

بند اول : شاکی و بزه دیده ۳۱

بند دوم : شاکی و مدعی خصوصی ۳۲

بند سوم : شاکی و اعلام کننده جرم ۳۲

بند چهارم : شاکی و مجنی علیه ۳۳

فصل دوم ۳۷

حمایت از حقوق شاکی و بزه دیده از سوی ضابطین در فرآیند دادرسی ۳۷

مبحث اول : ضابطین قضایی ۳۹

گفتار اول : انواع ضابط قضایی ۴۰
بند اول : ضابطین عام ۴۰
بند دوم : ضابطین خاص ۴۲
گفتار دوم : جایگاه قانونی ضابطین قضایی ۴۷
گفتار سوم : نحوه عملکرد ضابطین دادگستری در برابر جرایم مشهود ۴۸
گفتار اول : شاکی حرفه ای ۵۰
مبحث سوم : بزه دیدهانی که با سوء استفاده از سیستم تعقیب جزایی کنونی در کشور اقدام به طرح شکایت می کنند ۵۲
مبحث چهارم : انگیزه های احتمالی شاکی درطرح شکایت ۵۷
گفتار اول : انگیزه های مشروع ۵۷
بند اول : انگیزه‌های سیاسی ۵۷
بند دوم : انگیزه‌های مالی ۵۸
گفتار دوم : انگیزه های نامشروع ۵۹
بند اول : انگیزه‌های بیمارگونه ۵۹

فصل سوم ۶۱

حقوق شاکی و راهکارهای قانونی حمایت از بزه دیده ۶۱
مبحث اول: گذشت شاکی ۶۳
گفتار اول : بازگشت از گذشت توسط شاکی ۶۵
گفتار دوم : اعلام گذشت شاکی خصوص در جرایم غیر قابل گذشت و میزان تأثیر آن در مجازات متهم ۶۷
مبحث دوم : حمایت های قانونی از بزه دیده ۶۸
گفتار اول : اولین توجه به شاکی یا بزه دیده ۶۸
بند اول : حمایت مالی: ساده ترین و برجسته ترین گونه حمایتی ۶۸
بند دوم : حمایت پزشکی: برجسته ترین حمایت برای جبران آسیبهای بدنی و روانی ۷۰

بند سوم : حمایت عاطفی و حیثتی: قطعه گم شده حمایت ها ۷۲
بند چهارم : حمایت شکلی (آیین دادرسی مدار): برای شناسایی و احقاق حق های بزه دیده ۷۹
بند پنجم : حمایت اجتماعی: یک الگوی فراگیر و مطلوب حمایتی ۸۱
گفتار دوم : حقوق شاکی در مرحله تحقیقات مقدماتی ۸۳
گفتار سوم : آخرین حمایت های قانونی نسبت به بزه دیده ۸۵
بند سوم : حق رسیدگی بدون تأخیر ناروا ۸۸
گفتار سوم : حقوق دفاعی بزه دیده ۸۹
بند اول : حق اطلاع از محتویات پرونده ۸۹
بند دوم : حق تهیه رونوشت از صورت جلسات ۹۰
بند سوم : حق بیان و اعتراض ۹۰
بند چهارم : حق رد دادرسان، کارشناسان و مترجمین ۹۱
بند پنجم : حق درخواست احضار شهود و مطلعین ۹۱
بند ششم : حق جرح شهود ۹۲
گفتار چهارم : حق برخورداری از معاضدت ۹۲
بند اول : حق داشتن وکیل ۹۲
بند دوم : حق درخواست کارشناس و مترجم ۹۳
بند سوم : حق تعیین قیم برای صغار، مجانین و سفیهان ۹۴
گفتار چهارم : حقوق خاص بزه دیده ۹۴
بند اول : حق حفظ امنیت جسمانی و روانی بزه دیده ۹۹
بند سوم : حق حفظ حریم خصوصی و اسرار و اطلاعات شخصی ۱۰۱
بند چهارم: حق حفظ تامین خواسته ۱۰۲
بند پنجم : حق برخورداری از حاکمیت قانون ۱۰۳
گفتارششم : حقوق شاکی در قوانین موضوعه ۱۰۳
بند اول : حقوق شاکی در آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۷۸ ..... ۱۰۳

بند دوم : حقوق شاکی درآیین دادرسی کیفری مصوب۱۳۹۲ ..... ۱۰۸

منابع و مآخذ ۱۱۹

کتابنامه..... ۱۲۱

پیشگفتار

استعمال لفظ شاکی فقط مختص به ادبیات حقوقی نیست بلکه در زبان محاوره نیز مورد استفاده قرار می گیرد.گاها این اصطلاح در بین دانش آموزان یک مدرسه یا در بین برادران و خواهران ساکن در یک خانواده کاربرد دارد لذا معنای لغوی شاکی در فرهنگ فارسی معین به معنای شکایت کننده و گله کننده بکار رفته است دراصطلاح حقوقی معانی مختلف وبعضا متفاوتی از سوی اندیشمندان وعالمان حقوق ارایه گردیده بااین اوصاف امروزه حمایت از شاکیجایگاه خاصی به لحاظ برقراری عدالت درپی خواهد داشت بالتبع منظورازحمایت درفرایند دادرسی صرفا حمایتهای قضایی راتحت شمول خودقرار نمی دهد بلکه انواع حمایت ازجمله حمایت تقنیی را نیز در برخواهدداشت وبه جرات میتوان حمایت از شاکیرا به زیر چتر عدالت ترمیمی آورده واز مزایای آن بهره مند ساخت دراین کتاب کوششی بعمل آمده تا پس از تبیین وضعیت شاکی وضعیت موجوددرحمایت ازشاکی و بزه دیده را در فرآیند دادرسی مورد بررسی قراردهد هرچند آنچه بیشتر شایسته امعان نظر در این فرآینداست مراحل ابتدایی فرایند یعنی بدو ورود یک شخص بعنوان شاکیمیباشد اما حقوق شاکی در مراحل دیگر ودر قوانین اخیرالصویب ازجمله آ.د.ک مصوب ۱۳۹۳ و ق.م.ا مصوب۱۳۹۲نیز موردبررسی قرار گرفته است.

مقدمه

تظلم ودادخواهی اشخاص در یک مرجع بیطرف همیشه ودرادوار مختلف تاریخی دقدقه خاطر انسانها وجوامع بشری بوده است شخص اعم از حقیقی و حقوقی که به دستگاه قضا التجاء می آورد خواهان احقاق حق خود در کمترین زمان ممکنه بارعایت انصاف وموازین عدلت از سوی محکمه است که در مراحل مختلف دادرسی از سوی افراد ومقامات مسوول مستلزم پیگیری شایسته میباشد بررسی حقوق چنین اشخاصی مارا به راهکاری راهبردی دراین زمینه رهنمون خواهد ساخت وبالتبع ازخلال چنین بررسی نقاط ضعف وقوت وضعیت موجود آشکار خواهد شد .

واژه شاکی در لاتین معادل **Complainant** و درعربی مترادف با مجنی علیه نیز بکار رفته است و در اصطلاح حقوق کیفری به شخصی که از وقوع جرمی متحمل ضرر و زیان شده و یا حقی از قبیل قصاص پیدا کرده و آن را مطالبه می کند مدعی خصوصی و شاکینامیده می شود .

از نظر تاریخی ، ابتدا تعقیب دعوی کیفری و اقامه شکایت به عهده فرد شاکیاست . زیرا شکایت کننده به واسطه ضایع شدن حقش این حق را برای خود مسلم دانسته و با حضور به مراجع ذیصلاح جهت احقاق حق اعلام شکایت می نماید این موضوع خطراتی را برای شاکی به دنبال می آورد که لزوم حمایت از شاکی را در سیستم قضایی روشن می کند که معمولا سه نوع حمایت از شاکی در این مورد مطرح می شود:

۱ – حمایت از شاکی بلافاصله پس از تحقق جرم از قبیل حمایت‌های پزشکی، روانشناختی؛وهمچنین درمرحله طرح دعوا

۲ -حمایت از شاکی در مرحله دادرسی از قبیل تفهیم حقوق و فراهم آوردن نیازهای حقوقی؛

۳ -حمایت از شاکی در مرحله تامین ضرر و زیان از قبیل تامین خسارت زیان دیده از منابع دولتی وکلادرمرحله اجرا. در این کتاب به طور کلی به بررسی مشکلات شاکی و بزه دیده در حین احقاق حق خود در مراجع ذیصلاح « پلیس ، قضات ، پرسنل اداری وکلاء ،